

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/1584

av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)

Jämställd föräldraförsäkring

---

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	En jämställd föräldrapenning	2
3.1	Återinför mål om jämställt uttag av föräldrapenning.....	4
4	Föräldraförsäkringen i familjer med fler än två föräldrar	4
5	Jämställdhetsbonusen – en misslyckad jämställdhetsreform	4

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som 2016 ska lämna förslag till förändring av föräldrapenningen så att uttaget av dagar blir jämställt och delas lika mellan föräldrarna, utan möjlighet att överlåta dagar, dvs. en individuell föräldraförsäkring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att målet om ett jämställt uttag av föräldradagar bör återinföras i Försäkringskassans regleringsbrev.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare.

3 En jämställd föräldrapenning

Hur föräldrar ska förmås fördela ansvar för hem och barn lika är en av de mest centrala jämställdhetsfrågorna. Det är väl belagt att det ojämna uttaget av föräldraledigheten har

negativa effekter på kvinnors löneutveckling och anställnings- och arbetsvillkor samt sjukfrånvaro.

Kvinnor tar i dag ut drygt tre fjärdedelar av dagarna i föräldraförsäkringen. Under småbarnsåren är kvinnors andel av uttaget ännu större – 90 procent under det första året och 82 procent upp till barnets tvåårsdag. Detta vet arbetsgivarna. Därmed kan arbetsgivare se en ”risk” för framtida föräldraledighet när det gäller kvinnor i fertil ålder, vilket självklart spelar in vid såväl rekrytering som lönesättning och beslut om befordran eller fortbildning. Det innebär inte nödvändigtvis att arbetsgivarna medvetet vill diskriminera. Deras handlande beror på att de ogillar frånvaro. De handlar rationellt på basis av befintlig kunskap och även utifrån de föreställningar och normer som säger att det är kvinnorna som är ytterst ansvariga för barnuppfostran.

På motsvarande sätt räknar arbetsgivare med att män som blir föräldrar ska jobba på i oförändrad takt och inte vara frånvarande för att ta hand om sina barn. Arbetsvillkoren på manligt dominerade arbetsplatser är därmed inte alls anpassade till att de anställda också ska kunna ta föräldraansvar. Undersökningar från bl.a. Göteborgs universitet har också visat att många arbetsgivare är direkt negativt inställda till att män tar ut föräldraledighet.

Dessa förväntningar och strukturer återskapar det förlegade mönstret att hem och barn är kvinnors ansvar, medan mäns huvuduppgift är att arbeta och försörja familjen. Ska detta mönster ändras, krävs en radikal förändring av det faktiska uttaget av föräldraledigheten och det dagliga ansvaret för barn och hemarbete. De enda större förändringarna i fördelningen av mäns och kvinnors uttag av föräldraledighet som åstadkommit sedan försäkringen infördes på 1970-talet har skett som en följd av ökad kvotering. Den andra pappamånad som infördes för tio år sedan har gradvis fått effekt under det senaste decenniet. Nu har dock ökningen av pappors uttag mattats av något. Informationskampanjer och skarpa skrivningar i diskrimineringslagstiftningen har däremot inte lett till några mätbara effekter. Inte heller har den jämställdhetsbonus regeringen införde under förra mandatperioden följts av någon större ökning av mäns uttag av föräldraledighet.

Ett vanligt argument för att män inte kan vara föräldralediga är att de och deras familjer då förlorar pengar eftersom män oftast har högre lön. I ett kort perspektiv kan det stämma, men problemet minskade avsevärt när taket i föräldrapenningen höjdes till 10 prisbasbelopp. Flertalet kollektivavtal ger också extra ersättning utöver föräldrapenningen. Det krävs numera löneskillnader på mer än 5 000 kronor per månad för att den totala hushållsinkomsten ska påverkas under perioden med föräldraledighet. Och ser man på de framtida inkomsterna kan en familj göra en rejäl förlust om de låter

traditionella normer styra sitt handlande genom att kvinnornas inkomstutveckling blir sämre.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har publicerat flera rapporter om hur fördelningen av föräldraansvar och föräldrapenning kan påverka såväl inkomster som andra förhållanden för kvinnor och män. Att kvinnor generellt tar ett större ansvar för såväl barn som hem leder till en sämre löne- och inkomstutveckling. På lång sikt blir könsskillnaderna i lön 10 procentenheter. Inkomstskillnaderna blir ännu större och är 50 procentenheter 10 år efter första barnets födelse och 35 procentenheter 15 år efter första barnets födelse.

Löner och andra inkomster påverkas också specifikt av hur uttaget av föräldrapenningen fördelas mellan män och kvinnor. Den som är föräldraledig får en lägre framtida lön och det gäller för både män och kvinnor. För kvinnor kan löneutvecklingen dock påverkas positivt om pappan ökar sitt uttag. Varje månad som pappan är hemma ökar den framtida lönen med 7 procent för mamman.

Att kvinnor dessutom har en högre sjukfrånvaro tycks också bero på deras större ansvar för familj och barn. På grund av sjukfrånvaron sjunker kvinnors inkomster ytterligare.

Ett mer jämställt uttag av föräldrapenning har också andra positiva effekter på jämställdheten utöver de strikt ekonomiska. Uttaget av den tillfälliga föräldrapenning vid vård av sjukt barn är mer lika fördelat i familjer som har delat mer rättvist på den ordinarie föräldrapenningen (Inspektionen för socialförsäkringen, rapport 2013:17). Vidare tar män ett större ansvar för hushållsarbetet i dessa familjer (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:9). Kontakten mellan pappor och barn, exempelvis efter separationer, blir dessutom bättre om föräldrapenningdagarna har delats mer lika mellan föräldrarna (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2009:1).

Det är dags att ta konsekvenserna av dessa erfarenheter. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som 2016 ska lämna förslag till förändring av föräldrapenningen så att uttaget av dagar blir jämställt och delas lika mellan föräldrarna, utan möjlighet att överlåta dagar, dvs. en individuell föräldraförsäkring. I de familjer som består av en förälder ska naturligtvis alla dagar kunna tas ut av den föräldern. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.1 Återinför mål om jämställt uttag av föräldrapenning

Det är djupt oroväckande att målet om ett jämställt uttag av föräldradagar har tagits bort i Försäkringskassans regleringsbrev. Det visar bara hur bakåtsträvande den tidigare högerregeringens s.k. jämställdhetspolitik var. För att Försäkringskassans

påverkansarbete ska bli mer strukturerat och kontinuerligt bör därför målet om ett jämställt uttag av föräldradagar återinföras i regleringsbrevet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Föräldraförsäkringen i familjer med fler än två föräldrar

Allt fler barn lever i andra familjekonstellationer än den traditionella kärnfamiljen. Det blir allt vanligare att samkönade par väljer att skaffa barn i konstellationer om två mammor och en pappa, två pappor och en mamma eller två av varje. I dag kan endast två personer vara vårdnadshavare, vilket är problematiskt för framför allt barnen i dessa familjer. Vid eventuella separationer riskerar barn exempelvis att gå miste om rätten till umgänge med en eller flera av sina föräldrar.

Familjelagstiftningen måste moderniseras så att fler än två personer kan vara vårdnadshavare för ett barn. Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare. Som en följd av detta måste också föräldraförsäkringens utformning ses över för att kunna anpassas till denna typ av familjer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Jämställdhetsbonusen – en misslyckad jämställdhetsreform

Syftet med högerregeringens jämställdhetsbonus var att få män och kvinnor att dela mer lika på föräldraledigheten. Försäkringskassan har gjort en undersökning av hur jämställt uttaget av föräldradagar var i familjer som fick barn just före införandet av bonusen respektive just efter. Man fann inga större skillnader. Under de första åren var det emellertid komplicerat att få bonusen. Man var tvungen att ansöka själv och bonusen betalades ut långt efteråt. Reglerna har sedan dess förenklats. Sedan 2012 betalas bonusen ut automatiskt och kontinuerligt medan föräldraledigheten pågår.

Förenklingarna har möjligtvis lett till att något fler föräldrar tar del av den. Men bonusen förändrar inte i grunden problemet med att pappor som grupp tar ut för få föräldradagar. Tvärtom har kvinnor t.o.m. ökat sitt uttag under barnets första levnadsår sedan de nya reglerna infördes 2012. I stället blir bonusen ett extra bidrag till de föräldrar som antagligen redan delar lika på ansvaret för barn och hemarbete och allt som oftast har en god ekonomi. Det som verkligen visat sig ha haft stora effekter på uttaget av föräldradagar är de steg av ökad kvotering som har tagits. Därför välkomnar Vänsterpartiet att regeringen har aviserat att jämställdhetsbonusen ska avskaffas fr.o.m. 2017.

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Christina Høj Larsen (V)

Daniel Riazat (V)

Daniel Sestrajcic (V)